

Kurtka mundurowa mjr. Henryka Sucharskiego – analiza Źródłowa w kontekście pytań o autentyczność kolekcji zabytków związanych z Westerplatte

Major Henryk Sucharski's uniform jacket – source analysis against questions about the authenticity of Westerplatte relics collection

DOI: 10.61027/2023/5/177208

VARIA

WESTERPLATTE
KURTKA MUNDUROWA
MJR HENRYK SUCHARSKI
KAPITULACJA
1939
INWENTARZ PRZEDMIOTÓW
PO ŚMIERCI

WESTERPLATTE
UNIFORM JACKET
MAJOR HENRYK SUCHARSKI
SURRENDER
1939
DECEASED PERSON'S
BELONGINGS

Abstrakt

Celem artykułu jest przeprowadzenie krytycznej analizy źródłowej jednego z najważniejszych zabytków związanych z Westerplatte – kurtki mundurowej mającej należeć do mjr. Henryka Sucharskiego. Zestawienie dotychczasowych ustaleń z wynikami innych badań historycznych stanowi pierwsze tego typu opracowanie od czasu przekazania przedmiotu wartowni nr 1 na Westerplatte do celów ekspozycyjnych. Z pewnością zdarzało się, że niektórzy więźniowie zachowywali swoje oryginalne mundury, jednak były to przypadki bardzo rzadkie i wysoce zależne od indywidualnych okoliczności. Autor otwiera dyskusję nad wybranymi przedmiotami związanymi z Westerplatte, znajdującymi się w kolekcji poświęconej Wojskowej Składowicy Tranzytowej.

Abstract

The purpose of this article is to conduct a critical source analysis of one of the most important relics associated with Westerplatte – a uniform jacket thought to have belonged to Major Henryk Sucharski. The juxtaposition of previous findings with the results of other historical research is part of this study, the first of its kind since the time the jacket was donated for display at Westerplatte's guardhouse no. 1. It is very likely that some POWs kept their original uniforms, but such cases were rather rare and determined by existing conditions. The author begins with a presentation of selected Westerplatte-related items from a collection dedicated to the Polish Military Transit Depot.

Jednym z najbardziej znanych zabytków związanych z Westerplatte jest kurtka mundurowa¹, która rzekomo należała do mjr. Henryka Sucharskiego, głównodowodzącego obroną półwyspu. W niniejszym artykule podjęto próbę krytycznej analizy źródłowej tego przedmiotu oraz zestawienia dotychczasowych ustaleń z wynikami własnych badań nad niepublikowanymi do tej pory źródłami. Celem opracowania jest otwarcie dyskusji nad autentycznością wybranych obiektów uznawanych za związane z Westerplatte, które znajdują się w kolekcjach instytucji kultury. W ostatnich latach zauważalnym trendem jest badanie naukowe przedmiotów w kontekście zjawisk, z którymi współwystępowały. Tym samym kurtka mundurowa staje się źródłem samym w sobie. Podstawowym zagadnieniem

¹ Zabytek jest sezonowo prezentowany w wartowni nr 1 na Westerplatte (oddział Muzeum Gdańska). Od 2017 r. autor artykułu zabiegał o możliwość bezpośredniego zapoznania się z przedmiotem, jednak bezskutecznie. Dopiero w maju 2023 r. udało się dokonać krótkich oględzin, ponowionych jesienią tego samego roku, dzięki uprzejmości pracowników Muzeum Gdańska. Autor ma świadomość, że kompleksowe opisanie kurtki wymaga bardzo wnikliwej analizy specjalistycznej, w tym wykonania dodatkowych szczegółowych badań. Niemniej dłożono wszelkich starań, aby niniejszy tekst w sposób możliwie kompletny zobrazował problematykę pochodzenia przedmiotu oraz ukazał szerszy kontekst zagadnienia związanego z jego pochodzeniem.

badawczym dla autora jest ocena, czy mundur mjr. Sucharskiego rzeczywiście zachował się do naszych czasów, oraz weryfikacja, na jakiej podstawie został zidentyfikowany. Ponadto w niniejszym artykule podniesiono pytanie, dlaczego tak wyjątkowy zabytek odkryto wiele lat po wojnie i co stało za jego upublicznieniem. Do przeprowadzenia krytycznej analizy źródłowej kurtki mundurowej mjr. Sucharskiego niezbędne jest zrozumienie historii samego artefaktu. W pierwszej kolejności więc zaprezentowano kurtkę na tle innych źródeł z epoki. Ponieważ dotychczasowe ustalenia opierały się na opiniach autorytetów z zakresu historii Wojskowej Składnicy Tranzytowej (WST), nigdy nie zbadano omawianej kurtki z należytą rzetelnością. Nie istnieją zatem publikacje naukowe, opracowania czy ekspertyzy, które potwierdzałyby jej autentyczność².

Dokładne sprawdzenie pochodzenia kurtki mundurowej oraz przedstawienie dowodów na prawdziwość powszechnie przyjmowanej wersji o jej proveniencji powinno być fundamentalnym zagadnieniem, choć nigdy nie zostało podjęte w naukowym dyskursie. W niniejszym artykule jej pochodzenie podano w wątpliwość na podstawie porównania eksponatu z wartowni nr 1 na Westerplatte z innymi krojami mundurów z epoki. Zaproponowana narracja ma m.in. na celu ukazanie wielu szczegółów, jak np. pomyłonej kolejności czy wreszcie liczby odznaczeń mjr. Sucharskiego, które są widoczne na zdjęciach ukazujących postać i mundur.

Do artykułu załączono cztery aneksy, pozwalające czytelnikowi samodzielnie skonfrontować przedstawione źródła z materiałami dotyczącymi przedmiotu. W aneksie nr 1 ukazano wybór reprezentatywnych zdjęć kurtki mundurowej – sfotografowanej odpowiednio 7 września 1939 r., innej – wiosną 1946 r. oraz współcześnie na ekspozycji Muzeum Gdańska, wraz z zestawieniem graficznych zobrazowań poszczególnych baretek występujących na mundurach majora. Aneks nr 2 zawiera opis inwentarzowy dla źródeł związanych z mjr. Sucharskim z zasobu Muzeum Wojska Polskiego. Spis inwentarzowy z Centralnego Archiwum Wojskowego dla kolekcji akt żołnierzy polskich poległych, zaginionych i zmarłych w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, opisujący szczegółowo przedmioty mjr. Sucharskiego, znalazł się w aneksie nr 3. Ostatni aneks zawiera fragment opisu pamiątek po komendancie WST, sporządzony przez Stanisławę Górniewicz w latach osiemdziesiątych XX w.

² Autor podjął także próbę odmiennego spojrzenia na to zagadnienie, posiłkując się listą wyposażenia spisanego we Włoszech w 1946 r. oraz inwentarzem znajdującym się obecnie w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, dotyczącym eksponatów bezpośrednio związanych z mjr. Sucharskim i jego obecnością we Włoszech w 1946 r.

W dniu kapitulacji polskiej załogi na Westerplatte, 7 września 1939 r., mjr Henryk Sucharski został uwieczniony na wielu zdjęciach niemieckich fotografów i fotoreporterów. Analiza zachowanych archiwaliów pozwala dostrzec wiele znaczących szczegółów związanych m.in. z ubiorem komendanta. Dowódca WST na Westerplatte, zmierzając na spotkanie z gen. Friedrichem Georgiem Eberhardtem, któremu miał poddać półwysep, był ubrany w mundur polowy. Po kilkudziesięciu minutach, w godzinach popołudniowych, przebrał się i na potrzeby niemieckiej propagandy stanął przed głównodowodzącym strony niemieckiej w bardziej reprezentacyjnym mundurze wyjściowym. Sorty mundurów oraz najpotrzebniejsze przedmioty, które żołnierze zabrali 7 września, często towarzyszyły im przez dłuższy okres ich pobytu w niewoli³.

Zdjęcia z kapitulacji załogi WST, za sprawą powielania ich w licznych publikacjach, są jednymi z najbardziej charakterystycznych kadrów związanych z Westerplatte, a tym samym z wybuchem II wojny światowej. Są publikowane równie często, co sylwetka ostrzeliwującego półwysep okrętu szkolnego Schleswig-Holstein w pierwszym dniu wojny czy fotografii ogólnych skutków ostrzału i siedmiodniowej obrony⁴. To jednak składający kapitulację komendant polskiej załogi WST wzbudził, co zrozumiałe, wśród licznie zgromadzonych po stronie niemieckiej fotografów największe zainteresowanie. Kadry ukazujące siedzącą postać Sucharskiego, z głową opartą na szabli oraz zafrasowanym obliczem⁵, a także te z oddającym honory wojskowe gen. Friedrichem Georgiem Eberhardtem obiegły cały świat. Stały się one wymownymi ilustracjami początku

³ Rzadko jednak zdarzało się, aby ktoś, kto spędził w obozie całą wojnę, wrócił do domu ze swoim pierwotnym mundurem – i to we względnie dobrym stanie. Fakt ten zaobserwować można, np. analizując zdjęcia innych oficerów z Westerplatte udających się do niewoli w mundurach garnizonowych, tj.: kpt. Mieczysława Ślabego, chor. Edwarda Szewczuka czy chor. Jana Gryczmana; bądź w mundurach polowych: kpt. Franciszka Dąbrowskiego, ppor. Zdzisława Kręgielskiego, st. ogn. Leonarda Piotrowskiego czy por. Leona Pajaka. Interesującą składankę sortu mundurowego prezentował na sobie por. Stefan Grodecki (w niewoli nosił czapkę garnizonową lotnictwa i mundur lotniczy).

⁴ Pierwotnie zdjęcia te były pamiątkami dla uczestniczących w walkach niemieckich żołnierzy i marynarzy. Stąd zachowane do naszych czasów liczne odbitki tych najbardziej charakterystycznych ujęć, stanowiących najczęściej element kolekcji zdeponowanej w specjalnych pamiątkowych albumach. Zob. np. Album Wittzacka (MIIWS/RZ1641) czy inne albumy lub pojedyncze zdjęcia marynarzy i kadetów z okrętu. Fotografie te, co zrozumiałe, stanowiły także ilustracje w dziesiątkach ówczesnych tytułów gazet opisujących wybuch II wojny światowej, wydawanych przede wszystkim w Europie i Ameryce.

⁵ S. Górnikiewicz, A. Drzycimski, *Wojna zaczęła się na Westerplatte*, Gdańsk 1979, zdj. 190 – w drugim wydaniu z 1989 r. zamieszczono dodatkowe zdjęcia z kapitulacji. Całe wydarzenie jest utrwalone na co najmniej kilkunastu fotografiach – najpewniej więcej zdjęć znajduje się w nieopublikowanych zbiorach fotoreporterów i propagandystów wojennych, jednak najczęściej kopiowane są tylko te najpopularniejsze kadry.

wojny dla wielu czołowych światowych gazet, których redakcje mogły korzystać ze zdjęć dostarczonych przez niemiecką cenzurę⁶. Wszystko przez to, że Westerplatte zostało okrzyknięte kilka dni wcześniej symbolicznym miejscem wybuchu II wojny światowej – miejscem zażartej i bohaterskiej obrony żołnierza polskiego przed przeważającymi siłami wroga. Dzięki zachowanym do dziś fotografiom, ukazującym szczegółowo mjr. Sucharskiego w tamtych dramatycznych okolicznościach, możemy dokładnie przeanalizować jego umundurowanie i zastanowić się nad różnymi elementami zależnymi od wariantu umundurowania oraz innymi detalami, niedostrzegalnymi wcześniej z powodu niewystarczającej jakości materiału ikonograficznego.

To właśnie kapitulacja – oprócz bezpośredniego uczestnictwa w bitwie i strat osobowych – we wspomnieniach wielu westerplatczyków była najtraficzniejszym momentem obrony. Major Sucharski udał się na rozmowy z Niemcami w towarzystwie starszego ogniomistrza Leonarda Piotrowskiego i najprawdopodobniej strzelca Mariana Dobiesa⁷. Do parlamentarzysty dołączyli ocaleli obrońcy z wartowni nr 2. Idąc już wspólnie w kierunku bramy drogowej, cała grupa została zatrzymana przez żołnierzy niemieckich i ss-manów, którzy byli zaskoczeni kapitulacją. W tym momencie wykonano pierwsze fotografie (będące obecnie w obiegu) – na zdjęciach tych m.in. mjr Sucharski jest jeszcze w mundurze polowym i płaszczu. Chwilę później płaszcze i dokumenty, o których wiemy dzięki wspomnieniom, zostały im odebrane⁸. Polscy żołnierze ustawieni w kolumnę, z podniesionymi w górę rękoma, udali się w kierunku nasady półwyspu i Mewiego Szańca. Po pierwszych zdjęciach przyszedł czas na kolejne. Major został odseparowany od reszty żołnierzy i zaczęto prowadzić z nim pierwsze rozmowy, na które przybyli niemieccy oficerowie (Il. 1). Kiedy Niemcy zdali sobie sprawę z powagi chwili, nakazali udać się mjr. Sucharskiemu pod eskortą do swojego pokoju, by przebrał się i przygotował do oficjalnej kapitulacji – przede wszystkim w celach propagandowych, ale też kurtuazyjnych. Najpewniej w opinii niemieckich

⁶ A. Drzycimski, *Westerplatte. Kulisy niemieckiej wojny propagandowej*, Gdańsk 2019, s. 108–109. Więcej zdjęć znajduje się w ówczesnej prasie, tj.: *The War Illustrated*, „Life”, 9 X 1939, s. 30 (gdzie m.in. pod zdjęciem Sucharskiego widnieje błędny opis: „Major Stanisław Kosciński, Polish commander of Westerplatte, rested in despair on sword which Germans let him keep after surrender”), „The Time”, 11 IX 1939, s. 27, „The New York Times”, 10 IX 1939, s. 40 (ukazuje odmienną perspektywę ze zdjęcia zamieszczonego w magazynie „Life”) i inne. Temat ten wymaga dalszej szczegółowej kwerendy w archiwach prasy zagranicznej, dotyczącej przede wszystkim ikonografii oraz zdjęć wykonanych po 7 września 1939 r.

⁷ H. Sucharski, *List z Westerplatte do siostry z 1 IX 1939 r. Notatki z obrony Westerplatte*, oprac. L. Pszczółkowska, Gdańsk 1989, b.p. Pod datą 7 września 1939 r. czytamy m.in.: „Następnie silne natarcie 1½ godz. – odparte. Decyzja poddania i między 10 a 11 oddanie Westerplatte. Uznanie i szpada od n[ie]p[rzy]jacie[li]. Przekazanie W[esterpla]tte. Gratulacje od gen[erała] i d[owód]cy Szlezewika (Gen[erał] Eberhardt)”.

⁸ A. Drzycimski, *Major Henryk Sucharski*, Wrocław 1990, s. 141.

propagandzistów znacznie lepiej wygląda kadr, w którym naprzeciw siebie stoją oficerowie w nienagannie wyglądających mundurach, co miało podkreślać „rycerski” charakter prowadzonej walki⁹.

Oczekujący na dowódcę Niemców mjr Sucharski, po zmianie ubrania, został sfotografowany, gdy zasiadł na ławce przy magazynach Rady Portu i Dróg Wodnych w kurtce mundurowej wz. 36 z szablą oficerską wz. 21/22 w dłoni. Uwagę zwracają drobne braki w umundurowaniu i wyposażeniu komendanta – tzw. koalicyjki – czy też pełnego mocowania szabli do pasa głównego (IL. 2). Czy mogło mieć to związek z pośpiechem oraz niemożnością odnalezienia pełnego kompletu swojego wyposażenia¹⁰? W tym czasie w koszarach pozostali obrońcy przygotowywali się do odejścia do niewoli, przez co najpewniej komendant nie prosił już nikogo o pomoc w oporządzeniu i przygotowaniu się do oficjalnej kapitulacji i o zdanie terenu WST. Wraz z sukcesami armii niemieckiej na froncie oraz równoległym wyciszeniem przez niemiecką propagandę tematu Westerplatte liczne zasoby oficjalnych ilustracji związanych z wydarzeniami z półwyspu nie były wykorzystywane. Przesądziła o tym także obawa, że zdjęcia ukazujące niezłomną postawę polskich obrońców będą przeszkodą w sprawnym postępie militarnym i podniosą morale polskiej strony. Zaczęto tym samym wprowadzać narrację o gorzej wyposażonej, ale zarazem nieuczcziwie walczącej armii RP. Zdjęcie przedstawiające kapitulację ostatecznie wycofano z oficjalnego obiegu, jednak dziesiątki jego kopii i reprodukcji zachowały się do dziś m.in. w albumach niemieckich żołnierzy.

Po kapitulacji kurtka mundurowa dalej służyła jej ówczesnemu właścicielowi – w drodze do obozu, a także w początkach trudnej codzienności

IL. 1

Major Henryk Sucharski w okolicach Mewiego Szańca, jeszcze w polowym mundurze. Wokół majora znajdują się Niemcy z eskorty komendanta. Grupa zmierza w stronę koszar. Westerplatte, 7 września 1939 r., autor nieznan (APG)

⁹ Co istotne, już kilka dni po kapitulacji strona niemiecka kategorycznie zakazała wykorzystywania najsympatyczniejszego zdjęcia z kapitulacji. Nie chciano pokazywać w prasie zasadniczej postawy polskiego oficera – uosobionej w postaci mjr. Sucharskiego. Zob. więcej w: Bundesarchiv Lichterfelde, Sammlung Oberheitmann, ZSg. 109/3, Vertauliche Informationen, nr 205/39, 11 IX 1939, k. 73: „Das Bild des polnischen Kommandanten der Westerplatte, der seiner Tapferkeit wegen den Degen behalten dürfte, darf nicht mehr veröffentlicht werden. Zur allgemeinen Beachtung: Das Wort »Zapfer« soll auf Polen überhaupt nicht mehr angewandt werden. Die Ereignisse der letzten Tage haben gezeigt, dass diese Armee diesen Ehrentitel nicht verdient. Stattdessen kann von zäher, »erbitterter« Gegenwehr c.a. gesprochen werden» (tłum.: zdjęcie polskiego dowódcy Westerplatte, któremu ze względu na męstwo pozwolono zatrzymać szablę, nie może być już dłużej publikowane. Do ogólnej wiadomości: słowo „Zapfer” [a właściwie *Tapfer*, czyli „dzielny” – zaistniał tu najprawdopodobniej błąd pisarski, gdyż na niemieckiej klawiaturze litera Z leży po prawej stronie litery T] nie powinno już w ogóle odnosić się do Polaków. Wydarzenia ostatnich dni pokazały, że ta armia nie zasługuje na ten honorowy tytuł. Zamiast tego można mówić o wytrwałym, „zaciętym” oporze itp.). Szczególne podziękowania kieruję dla Wojciecha Grotta za udostępnienie informacji oraz kopii powyższych dokumentów potwierdzających wcześniejsze przypuszczenia co do celowych działań propagandy niemieckiej i podejmowanych dyrektyw w tym obszarze.

¹⁰ *Dokumenty Kriegsmarine, Westerplatte 4:48*, zebrał i oprac. J. Żebrowski, Ciechocinek 2010, s. 89 (przypis 3) oraz uzupełniony opis w: A. Drzycimski, *Westerplatte*, cz. 2: *Reduta wojenna*, Gdańsk 2014, s. 323–334. Najbardziej aktualny opis tej sytuacji wraz z licznymi odnośnikami: A. Drzycimski, *Westerplatte. Kulisy...*, s. 108–109.

niewoli. Po śmierci mjr. Sucharskiego 30 sierpnia 1946 r. przez lata nie była tematem jakichkolwiek publikacji czy nawet krótkiego przypisu. Historia kurtki mundurowej została opisana (jedynie w duchu popularnonaukowym) po raz pierwszy w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w. przez Stanisławę Górnikiewicz, wzbudzając tym samym spore zainteresowanie¹¹. W publikacji autorki najistotniejszą postacią, dzięki której przedmiot ten został na nowo „odkryty”, był jej powojenny właściciel – Marian Balcerzak. Poświadczał on, że kurtka jest autentyczna. Twierdził, że wraz ze swoim przyjacielem Feliksem Kucharskim¹² spotkali

II. 2.

Major Henryk Sucharski w postawie zasadniczej z szablą przy boku przed przyjmującym kapitulację i salutującym gen. Friedrichem Georgiem Eberhardtem. Westerplatte, 7 września 1939 r., autor nieznany (MIHWS)

¹¹ S. Górnikiewicz, *Z dokumentów o Westerplatte*, Gdańsk 1988, s. 21–22. Powielone w S. Górnikiewicz-Kurowska, *Owiana legendą. Historia Wartowni nr 1 na Westerplatte*, Gdańsk 2004, s. 26–28. A po ponad 20 latach w wydanym po raz pierwszy katalogu wystawy: *Wartownia nr 1 na Westerplatte. Katalog wystawy*, tekst katalogu i noty katalogowe G. Jedlicki, Gdańsk 2013, s. 43.

¹² Wedle tej relacji zarówno Balcerzak, jak i Kucharski mieli być powstańcami warszawskimi, co jednak nie zgadza się po dokładnym przyjrzeniu się ich życiorysom. Józef (Marian) Balcerzak (4 II 1923–10 II 1989), syn Władysława i Karoliny z d. Listek. 5 października 1943 r. został przywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu transportem ze stolicy i osadzony jako więzień polityczny nr P-156038. 23 października 1943 r. został przeniesiony do obozu

mjr. Sucharskiego w obozie jenieckim w Lubece pod sam koniec wojny. Komendant WST przechodził wówczas rekonwalescencję po urazie spowodowanym upadkiem w jednym z tamtejszych szpitali. Balcerzak relacjonował, że w miejscu, gdzie spotkał wówczas mjr. Sucharskiego, miała nastąpić wymiana znoszonych sortów mundurowych na nowe mundury wzoru angielskiego. Kucharskiemu miało zrobić się żal, że kurtka Sucharskiego zostanie zniszczona. Po uzgodnieniu planu z komendantem miała ona zostać zabrana, a po powrocie do kraju przekazana Balcerzakowi, który zabrał ją do Ciechocinka. W zakamarkach prowadzonej przez siebie izby pamięci przeleżała kilkadziesiąt lat, stanowiąc jedną z ciekawszych pamiątek, dostępną jedynie dla wtajemniczonych i zaproszonych gości. Dzięki staraniom Górnikiewicz kurtka trafiła z prywatnej izby do muzeum. Od września 1986 r. miejscem przechowywania przedmiotu jest wartownia nr 1 na Westerplatte, oddział Muzeum Gdańska¹³. Jak informuje sama placówka, ma to być „najcenniejszy i najciekawszy” z eksponatów prezentowanych na Westerplatte¹⁴. Chociaż kurtka pojawiła się dopiero po prawie półwieczu od kapitulacji WST, nie została poddana jakiegokolwiek krytyce¹⁵. Środowisko westerplatczyków od 1987 r. zapraszało Mariana Balcerzaka – ofiarodawcę munduru – na okolicznościowe zjazdy. Był on z pewnością obecny na kilkudniowych uroczystościach rocznicowych w sierpniu i wrześniu 1988 r. Niedługo potem nieoczekiwanie zmarł, co uniemożliwiło późniejsze zweryfikowanie podanej przez niego wersji pochodzenia kurtki mundurowej. Przedmiot, a z nim jego historia, niejako bezkrytycznie wrosły w zbiór zabytków związanych z Westerplatte (IL. 5).

Buchenwald (nr obozowy P-33284), a następnie do obozu Mittelbau-Dora. Za dokumentację: APG, 3269/243, korespondencja Mariana Balcerzaka ze Stanisławą Górnikiewicz; więcej w zasobie Archiwum Bad-Arolsen. Feliks Kucharski (prawdopodobnie ur. 7 XI 1920–3 VII 1945). Był więziony m.in. w Auschwitz (od 15 sierpnia 1944 r., nr obozowy P-164922), Buchenwald (P-79983), Mittelbau-Dora; za serwisem straty.pl i Archiwum Bad-Arolsen. Jest to jedyny odnaleziony biogram osoby o tych samych personaliach – a zawarte w nim informacje nie zgadzają się z opowieścią Balcerzaka. Co istotne, według przytoczonych opisów, a zgodnie z dokumentami, obaj panowie pod koniec wojny przebywali w tych samych obozach, dlatego też wyzwolenie ich przez wojska amerykańskie w kwietniu 1945 r. spowodowało najpewniej, że znaleźli się na rekonwalescencji w okolicy Lubeki, którą wojska brytyjskie włączyły w początkach maja 1945 r. do swojej strefy okupacyjnej. W rejonie tym, a najpewniej w tym samym szpitalu, przebywał także osłabiony i kontuzjowany zimą 1945 r. mjr Sucharski.

¹³ Przedmiot otrzymał oznaczenie MHMG/W/72.

¹⁴ Na liście inwentarzowej oddziału Muzeum Gdańska na Westerplatte znajduje się 165 przedmiotów włączonych do rejestru zabytków, a związanych bezpośrednio z półwyspem i westerplatczykami. Tylko część z nich można zobaczyć na ekspozycji. *Raport z działalności Muzeum Gdańska za lata 1970–2020*, red. W. Ossowski et al., Gdańsk 2022, s. 244.

¹⁵ „Relacja ustna darczyńcy w połączeniu z analizą archiwalnych fotografii i opiniami S. Górnikiewicz-Kurowskiej oraz Zbigniewa Flisowskiego pozwala określić wysokie, ale nie stuprocentowe prawdopodobieństwo, że eksponat jest autentyczny”. *Ibidem*, s. 243.

„Mundur” Henryka Sucharskiego¹⁶, a właściwie kurtka mundurowa, prezentowana była we wrześniu 2021 r. na wystawie czasowej „Oblicza” w gdańskim Dworze Artusa. Wedle znajdującego się przy zabytku opisu:

„ 7 września podczas kapitulacji Westerplatte Niemcy zaproponowali, aby mjr Sucharski przebrał się ze zniszczonego w trakcie walki munduru polowego w mundur wyjściowy. Ten mundur zachował major aż do zakończenia wojny, wstąpienia do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i pobrania sortu wzoru brytyjskiego. Stary mundur Sucharskiego przywieźli do Polski i przekazali do Muzeum Gdańska jego towarzysze niewoli¹⁷.

Z analizy kurtki mundurowej widocznej na zdjęciach archiwalnych wynika, że była ona wykonana z wełnianej tkaniny koloru khaki¹⁸. Była zapinana na jeden rząd siedmiu dużych guzików mundurowych z orłem wz. 1928. Na stojąco wykładanym kołnierzu, z wszytymi dodatkowymi dwoma haftkami, znajdowała się granatowa łapka z żółtą wypustką charakterystyczną dla sił piechoty. Wężyk w oficerskim obszyciu, wyhaftowany srebrnym bajorkiem, był charakterystyczny dla Wojska Polskiego. Na pierśsiach oraz poniżej stanu kurtki naszyte były cztery kieszenie zapinane na małe guziki mundurowe tego samego wzoru. Na naramiennikach znajdowały się dobrze widoczne oznaczenia stopnia majora – dwie belki oraz gwiazdka – oraz naszyte oznaczenie pułku – 35. Wskazują one jednoznacznie, że Sucharski do kapitulacji poszedł w pamiątkowym dla niego mundurze jednostki, w której służył przed przybyciem na stanowisko komendanta składnicy na Westerplatte – 35. Pułku Piechoty z Brześcia nad Bugiem. Nad lewą kieszenią widać naszyte baretki oznaczające następujące nadania odznaczeń i medali: Krzyż Walecznych (dodatkowa listewka świadczy o tym, że został nadany dwukrotnie¹⁹), Złoty Krzyż Zasługi, Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921, Medal Dziesięciolecia Odzyskanej

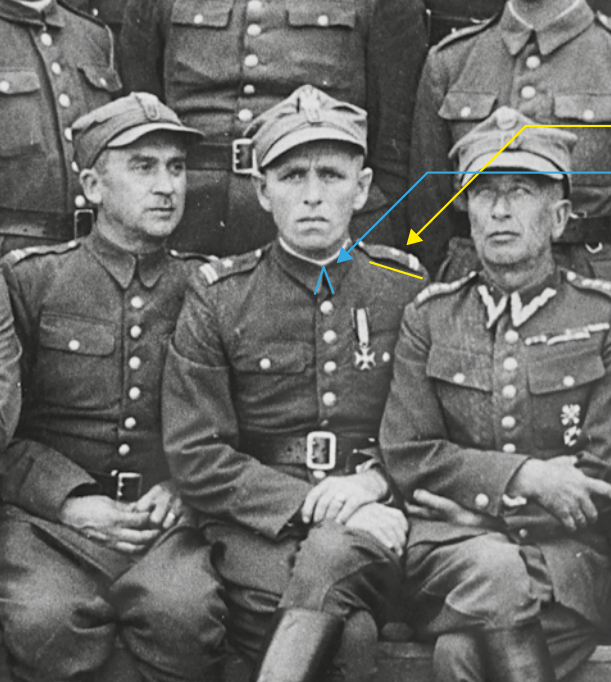
¹⁶ Opis kurtki mundurowej, znajdujący się przy eksponowanym zabytku w ramach wystawy czasowej „Oblicza”, prezentowanej w dniach 21 VIII–21 IX 2021 r., wraz z przytoczonym cytatem stanowił kompletną treść dla tej części wystawy.

¹⁷ Warto zwrócić uwagę zwłaszcza na ostatnie zdanie opisu. Co najmniej w dwóch miejscach nie zgadza się ono z przytaczanymi wcześniej informacjami, opisywanymi m.in. przez badaczy Westerplatte. Warto także skonfrontować tę wersję wydarzeń z przedstawionymi przez pracowników Muzeum Historycznego Miasta Gdańska – obecnie Muzeum Gdańska, w publikacji dotyczącej wystawy: *Wartownia nr 1...*, s. 43.

¹⁸ *Ibidem*, s. 42–43. Więcej o wzorze munduru zob. H. Wielecki, *Polski mundur wojskowy 1918–1939*, Warszawa 1995, s. 62–69.

¹⁹ *Wartownia nr 1...*, s. 43 – gdzie Krzyż Walecznych widnieje jako pojedyncze nadanie. Natomiast adnotacja o podwójnym nadaniu Medalu za Długoletnią Służbę budzi wątpliwości – podwójne nadawanie tego typu odznaczeń było wbrew obowiązującemu regulaminowi; oprócz tego w źródłach brakuje informacji o podwójnym nadaniu tego odznaczenia, a ewentualne posiadanie medalu drugiej klasy także nie zostało potwierdzone.

Niepodległości oraz Medal za Długoletnią Służbę. Obok baretek widnieje Krzyż Virtuti Militari, a poniżej na kieszeni major założył jeszcze odznakę pułkową, nadaną mu 15 listopada 1933 r.²⁰ Archiwalne fotografie oddają zarówno doskonały stan utrzymania samego munduru, jak i wzorową dbałość o nałożone elementy stanowiące jego zasadnicze uzupełnienie. Już podczas wstępnej analizy zdjęcia przekazanej w darze kurtki można zauważyć, że nie ma na niej naszytych baretek, a zauważalne ślady po usunięciu dotychczasowych świadczą o innej liczbie i kolejności nadań. Kolejnym niepasującym elementem są patki kołnierzowe, które wydają się za małe oraz dosyć niechlujnie nałożone, przez to zupełnie niepasujące do porównywanego pierwowzoru munduru ze zdjęć archiwalnych²¹. Z pewnością patki kołnierzowe w takiej formie, w jakiej prezentują się na kurtce mundurowej, obecnie nie znalazłyby się na mundurze jakiegokolwiek oficera Wojska Polskiego – nawet tego przebywającego w niewoli. Widać to chociażby na zdjęciach z obozu, gdzie na polowej kurtce mjr. Sucharskiego nie ma patek (**IL. 3 - ZDJĘCIE LEWE**)²². Aktualny stan zachowania munduru także pozostaje w sprzeczności z wieloletnim okresem

IL. 3

Major Henryk Sucharski na zdjęciu grupowym w obozie; obok fotografia przedstawiająca rzekomo tę samą kurtkę mundurową znajdującą się w zbiorach Muzeum Gdańska. Zdjęcie kurtki wykonano około 1986 r., jeszcze przed przekazaniem jej do zbiorów na Westerplatte (BG PAN)

²⁰ Zebrana kwerenda z Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie pozwoliła ustalić, które odznaczenia mjr. Sucharskiego, stanowiące kolekcję Muzeum, zostały przekazane przez rodzinę w połowie lat pięćdziesiątych XX w. (aneksu nr 2). Warto ten stan porównać z treścią aneksu nr 1.

²¹ Patki nie były demontowalne, a usunięcie obszyć kołnierzowych stanowiło proces czasochłonny i trudny do przywrócenia w warunkach polowych.

²² Jest to zresztą częste wśród przebywających w obozie oficerów i szeregowych – patki kołnierzowe ich kurtek mundurowych zazwyczaj nie były obszyte. Nie wiadomo, czy wynikało to z konieczności ich zdemontowania, czy pragnienia zachowania możliwie nienaruszonego stanu tego elementu munduru w trakcie niewoli.

spędzonym przez jego rzekomego właściciela w obozie. Ze względu na brak relacji osób bezpośrednio zaangażowanych w pozyskiwanie tego zabytku najpewniej nie uda się już więcej wyjaśnić²³.

Dostrzegalne są ponadto kolejne niespójności: wyraźnie przeszyte guziki, nieleżące w jednej linii, w tym brak pierwszego z góry, oraz przetarcia na lewym rękawie²⁴ – mogły być usprawiedliwiane obozowymi realiami. Obecnie jednak (ANEKS NR 1) stan tej kurtki odbiega od tego z lat osiemdziesiątych (IL. 3 - ZDJĘCIE PO PRAWIEJ). Brakuje także oznaczeń pułku na naramiennikach, często widocznych na fotografiach z obozu. Najistotniejsze są jednak naszywki (baretki), które w prezentowanym mundurze są bardzo niechlujnie nałożone i nie odpowiadają kolejności znanej ze zdjęć Sucharskiego w mundurze garnizonowym z 1939 r. Co było powodem takiego ułożenia baretek, które z pewnością doszły już po przekazaniu kurtki do Muzeum Gdańska? Nie zostało to do tej pory wyjaśnione; można jedynie domniemywać, że odpowiedzi na wyżej postawione pytania znajdują się w szczegółowej karcie zabytku²⁵.

Co wiemy na pewno? Nad lewą kieszenią widnieją obecnie baretki oznaczające odpowiednio: Krzyż Srebrny Orderu Virtuti Militari, Krzyż Walecznych (tylko jednokrotnie nadany!), Złoty Krzyż Zasługi (wyglądający na wzór z PRL, a nie II RP), a poniżej baretki odpowiadające nadaniom: Medalu Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości oraz Medalu za Długoletnią Służbę (który naszyto dwukrotnie, wbrew znanym nadaniom). Na ostatniej wystawie czasowej zabrakło informacji na temat pasa oficerskiego. Ten, prezentowany razem z kurtką mundurową, został długie lata po wojnie przekazany przez rodzinę majora, lecz nie znamy jego dokładnego pochodzenia. Jego stan (jest w znacznym stopniu zużyty i podniszczony) sugeruje, że został odesłany do domu z powodu wymiany tego elementu wyposażenia na nowy. Możliwe, że mjr Sucharski był do niego przywiązany lub widział w nim jeszcze jakąś utylitarną funkcję. Autor zakłada, że pas najprawdopodobniej znajdował się w rodzinnych zbiorach jeszcze przed rozpoczęciem II wojny światowej. Stan zachowania przedmiotu dyskwalifikowałby go jako element wyposażenia oficera, a współczesne prezentowanie wraz z kurtką mundurową było kreacją na potrzeby

²³ Nie żyją: Józef (Marian) Balcerzak, Stanisława Górniewicz, Mirosław Gliński (ówczesny dyrektor Muzeum Gdańska, późniejszy kustosz wartowni nr 1), Wojciech Leonowicz (ówczesny kustosz wartowni nr 1). Jedynym żyjącym świadkiem jest dr Jerzy Kukliński (zajmujący się w tym czasie zbiorami na Westerplatte). *Raport z działalności...*, s. 100. Dodatkowo istnieje podejrzenie, że kurtka mundurowa została „przystosowana” do tego, by uwiarygodniała historię przynależności do mjr. Sucharskiego. Poczynione później naprawy i reparacje zniekształciły pierwotny charakter munduru, a przez to możliwy do rozpoznania ewentualny kontekst pochodzenia przedmiotu.

²⁴ Wyglądające jak po odrzuceniu naszywki oficerskiej Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie „Poland”.

²⁵ Można by w niej też znaleźć wyjaśnienie omyłkowej kolejności oraz liczby nadeń zaszytych przez doszyte baretki. Dokument nie został jednak autorowi udostępniony.

wystawy. Major mógł go odesłać znacznie wcześniej, jeszcze przed podjęciem służby na Westerplatte. Dodatkowo można założyć, że nie miał go ze sobą w obozie – ten element umundurowania uchodził za niezwykle potrzebny i użyteczny, więc raczej nikt nie decydowałby się odsyłać go do domu.

Opisane wyżej różnice wyraźnie widać po zestawieniu archiwalnego zdjęcia (np. majora w oflagu) i eksponowanego munduru. Na **il. 3** zaznaczono najistotniejsze z nich²⁶.

Szanse, że jeńiec wojenny lub internowany zachował swój oryginalny mundur przez cały okres trwania II wojny światowej, były bardzo niskie. Jeńcom wojennym i internowanym wydawano na ogół standardowe mundury lub ubrania odpowiadające ich statusowi – na miarę możliwości prowadzących obóz. Często pozwalano im zatrzymać rzeczy osobiste, takie jak zdjęcia lub listy, ale mundury (zwłaszcza te ponad stanem) oraz inna wojskowa odzież służbowa podlegały kontroli i konfiskacie. Ponadto jeńcy wojenni byli często narażeni na trudne warunki życia, w tym na surową pogodę, nieodpowiednie wyżywienie oraz brak właściwej opieki medycznej i kwarantannowej, a także częste przenosiny do innych obozów. To trudne warunki do utrzymania mundurów w dobrym stanie przez dłuższy czas. Ponadto w trakcie ewakuacji obozów przed zbliżającym się frontem więźniowie tracili często część bądź cały swój dobytek²⁷.

Mając wyżej wymienione szczegóły na względzie, należy zadać pytanie: czy przebywający przez prawie sześć lat w niewoli, a w dodatku w kilku różnych obozach, mjr Sucharski mógł zachować swój oryginalny mundur? Czy wydarzenia z początku marca 1945 r. oraz wielokilometrowy marsz na zachód, spowodowany ewakuacją obozu w początkach 1945 r., nie odcisnęłyby wyraźnego piętna chociażby na ubraniach ewakuowanych oficerów? Na te pytania nie uda się już dziś jednoznacznie odpowiedzieć. Warto natomiast zastanowić się nad historią kurtki mundurowej, która po przeszło 40 latach odnalazła się w zbiorach prywatnych²⁸. Jak relacjo-

²⁶ Zdjęcie lewe porównaj ze zdjęciem prawym. Co ciekawe, zdjęcie to eksponowane na wystawie „Oblicza” w 2021 r. zostało w specyficzny sposób opisane przez kuratora, nie pozwalając na dostrzeżenie braku patek kołnierзовych.

²⁷ Fragment zapisków z ewakuacji i marszu współtowarzysza Sucharskiego, spisany przez mjr. Stanisława Rogoża ze stycznia 1945 r., przytoczony w książce A. Drzycimski, *Major...*, s. 177. Ewakuacja oflagu II D Gross Born nastąpiła ostatecznie 28 stycznia 1945 r.: „2 lutego [...] następuje więc likwidacja sanek, a z nią pozostawienie całej masy walizek, koców itp. Dawano to wszystkim Polakom pracującym w cegielni i w pobliżu. Resztę, co każdy mógł udźwignąć, zabierał ze sobą i pakował w plecaki i inne worki. Ja miałem trzy pakunki: plecak z kocem, karton na paskach na szyi i w ręku rulon. Jak na nieprzyzwyczajonego do marszu i noszenia bagażu, obciążenie było bardzo wielkie”.

²⁸ APG, Kolekcja Górniewicz Kurowskiej, Korespondencja z p. Balcerzakiem, b.p. – fragment artykułu autorstwa Grażyny Nowickiej z 11 marca 1988 r., zatytułowany *Rozgoryczenie*, w którym m.in. o rozległej kolekcji Balcerzaka, poza kurtką mjr. Sucharskiego: „W 1960 roku stał się posiadaczem magazynku broni z czasów okupacji. Wiedział o nim tylko on i kolega. Kiedy

nowała ówczesna prasa, to właśnie we wrześniu 1986 r. dzięki staraniom Stanisławy Górnikiewicz, „opiekunki” westerplatczyków, do izby pamięci na Westerplatte trafiła kurtka mundurowa, mająca bezsprzecznie należeć do Sucharskiego. Potwierdzały to autorytety w osobie darczyńcy i Górnikiewicz. Kurtka, co zrozumiale, stała się najcenniejszym zabytkiem eksponowanym w wartowni nr 1.

Istotnym uzupełnieniem niniejszej analizy będzie wspomnienie o sesji popularnonaukowej poświęconej życiu i walce mjr. Sucharskiego, która odbyła się w Tarnowie 24 września 1986 r. Został wówczas okazany publicznie neseser komendanta WST. Do niewielkiej skórzanej walizeczki zamykanej kluczykiem przytwierdzona była kawałkiem drutu wizytówka z personalia właściciela. We wnętrzu znajdowały się dwie szczotki oraz kilka pojemników o różnym przeznaczeniu: na talk i puder, wody kolońskie oraz mydło. Była tam też maszynka do robienia papierosów. To jednak dołączone do niej dokumenty potwierdzały pochodzenie przedmiotu²⁹. Wśród nich był list przewozowy poświadczający, że jeniec nr 2105 mjr Henryk Sucharski 3 sierpnia 1941 r. wysłał z oflagu II B w Armslade walizeczkę z przyborami toaletowymi, pióro i ołówek oraz pięć sztuk bielizny na adres Heleny Marcinkowskiej w Tarnowie, z adnotacją od nadawcy: „Odsyła do domu z braku miejsca w zbyt szczupłym pomieszczeniu”. W pojemniku na mydło było złożonych siedem wstążek odznaczeniowych³⁰ majora, które potwierdzają, iż w okresie międzywojennym był on odznaczony: Krzyżem Walecznych, Krzyżem Zasługi, Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości, Medalem za Długoletnią Służbę i Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918–1921 oraz przede wszystkim przede wszystkim brak wstążki Krzyża Virtuti Militari nadanego po 1921 r. (IL. 4).

na miejscu wypalonego domu wkroczyły buldożery, by usunąć gruz i przygotować plac pod nowe bloki, przeplacił obsługujących spychacz i dostał się do skrytki. Była tam m.in. broń używana w zamachu na Kutscherę i Koppego oraz dwa worki pieniędzy okupacyjnych, pochodzących z akcji żołnierzy «Kedywu» na ul. Senatorskiej w sierpniu 1943 roku. Dziś resztki tych pieniędzy i dwa worki, w których były transportowane – jeden ze śladami kuli – oglądam w jego «okrojonym» muzeum. Jest tam także obwieszczenie o pięciu milionach złotych nagrody za wskazanie uczestników akcji. Czego tu nie ma! Jest m.in. czapka generalska Berlinga. Płaszcz gen. Klimeckiego, który zginął z Sikorskim, mundur gen. Ksawerego Floryanowicza – ostatniego dowódcy jazdy polskiej, mundur por. Lucjana Szenwalda – poety, kronikarza i dywizji WP i ppłk. Stanisława Skarżyńskiego – pierwszego Polaka, który przeleciał Atlantyk. Ekspozycja tej kolekcji pochodzi z całego świata, z różnych formacji wojskowych, różnych okresów historycznych...” Przytoczony fragment pozwala szerzej zrozumieć kontekst współlistnienia różnych przedmiotów w kolekcji Balcerzaka. Wątek ten wymaga dalszej szczegółowej kwerendy, zwłaszcza opartej na badaniu wymienionych przedmiotów, o ile w czyjejś kolekcji do dziś się jeszcze zachowały.

²⁹ Fragment felietonu *Ostatnie pamiątki po majorze* [w:] S. Górnikiewicz, *Z dokumentów o Westerplatte...*, s. 20–21 (zobacz więcej w [aneks nr 4](#)).

³⁰ *Ibidem*, s. 21 – niewłaściwie opisano wstążki odznaczeniowe jako baretki, co też zasugerowano w opisie tego przedmiotu znajdującym się na wystawie w Dworze Artusa w 2021 r.

Neseser³¹ leżał w szafie Marcinkowskiej. W 1984 r., gdy lokatorka zmarła, w domu zamieszkały jej dzieci – kuzynostwo Anny Bugajskiej-Sucharskiej, siostry majora. W czasie jednej z jej wizyt, wiosną 1986 r., Bugajska odnalazła schowany w szafie neseser, który został jej przekazany. Postanowiła zachować go w Gręboszowie – rodzinnej miejscowości Sucharskich w Małopolsce. Informacja o powrocie na Westerplatte kurtki mundurowej brata zmieniała jej dotychczasową decyzję. Jak relacjonowała Górniewicz, siostra majora miała powiedzieć, że: „Jeśli jest tam mundur, niech idzie za nim ostatnia pamiątka, neseser”. W momencie otwarcia izby pamięci w wartowni nr 1 w 1974 r. Anna Bugajska-Sucharska przekazała inne osobiste pamiątki po majorze, które jeszcze posiadała. Był to jego pierścionek-sygnet oraz papierośnica, wizytówki oraz biała mała chusteczka do kieszonki frakowej. Sygnet ten jest dobrze widoczny na opisywanym wcześniej zdjęciu wykonanym jeszcze w obozie. Major ma go na palcu serdecznym lewej dłoni. Niestety zabytek ten został w niewyjaśnionych okolicznościach utracony i obecnie nie znajduje się już w kolekcji Muzeum Gdańska³².

³¹ *Wartownia nr 1...*, s. 45 – MHMG/W/75. Warto też się pochylić nad kolejnymi zabytkami związanymi z mjr. Sucharskim, tj. przekazanymi w momencie otwarcia w 1974 r. przez siostrę majora osobistymi pamiątkami: pierścieniem, papierośnicą (MHMG/W/19), wizytówką czy białą poszetką do kieszonki frakowej (MHMG/W/18).

³² Do kradzieży miało dojść na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Informacja potwierdzona na podstawie rozmowy z obecnym kierownikiem oddziału Muzeum Gdańska – wartowni nr 1 Mateuszem Jasikiem oraz byłym dyrektorem ówczesnego Muzeum Historycznego Miasta Gdańska – późniejszego Muzeum Gdańska – Adamem Koperkiewiczem.

IL. 4

Opakowanie na mydło z neseseru majora Henryka Sucharskiego. Wewnątrz znajdują się następujące wstążki odznaczeniowe: Krzyża Walecznych, Medalu za Długoletnią Służbę – 3 szt., Medalu Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości – 2 szt., Medalu Pamiątkowego za Wojnę 1918–1921. Co istotne, wstążki nie odpowiadają liczbie nadań (BG PAN)

Warto pochylić się nad innymi, potencjalnie dostępnymi przedmiotami, które bezsprzecznie należały do mjr. Henryka Sucharskiego, a pozostały po jego śmierci 30 sierpnia 1946 r.³³ (ANEKS NR 3, IL. 6). Wypisane tam przedmioty to najbardziej wartościowe (załącznik D) oraz wybrane z ponad 60 przeznaczonych do sprzedaży (załącznik C). To właśnie za sprawą nabycia wielu z nich przez współtowarzyszy broni majora przedmioty te mogły pozostać w kolekcjach prywatnych do czasów współczesnych. Wydaje się jednak, że ich użyteczność przeważała nad tym, do kogo one wcześniej należały. Analiza fragmentu dokumentu wskazuje na przeprowadzenie przez Komisję czynności mających rozdysponować mienie pozostawione po śmierci mjr. Sucharskiego na przełomie sierpnia i września 1946 r. Dokument zawiera szczegółowe informacje dotyczące pozostawionych przedmiotów oraz ich nowych właścicieli. Komisja potwierdziła rozdysponowanie wydzielonych przedmiotów i ustaliła przynależność mienia osobistego, skarbowego i elementów niesklasyfikowanych do pozostałych grup. Część przedmiotów, które nie zostały zlicytowane, zniszczono. Co ważne, dla kilku z przedmiotów w części zachowanej dokumentacji nie uwzględniono wszystkich szczegółów dotyczących wyników poszczególnych czynności dokonywanych przez komisję. Prawdopodobnie więc ostatecznie pamiątek po mjr. Sucharskim zachowało się więcej niż stwierdza dokument. Szczególnie w tym kontekście zastanawia wykreślenie pierwszego z dokumentów – testamentu, którego najprawdopodobniej nie sporządził.

Poniżej przedstawiono wnioski z poszczególnych części tego dokumentu:

- a) komisja całościowo zliczyła mienie należące do mjr. Henryka Sucharskiego;
- b) komisja wydzieliła mienie skarbowe, dokumenty urzędowe przekazała do dowództwa 6. Batalionu Strzelców Karpackich, a przedmioty skarbowe oddała do kwatermistrzostwa;
- c) komisja sporządziła wykaz licytowanych przedmiotów (wraz z pokwitowaniem ich zakupu) oraz określiła te bezwartościowe lub te, które nie znalazły nowego właściciela i zostały zniszczone;
- d) szczególnie interesujące są przedmioty odesłane do rodziny, wśród których znajdują się wyjątkowe i osobiste pamiątki tj.: dokumenty, pistolet, modlitewniki czy baretki.

³³ Lista przedmiotów zlicytowanych po mjr. Sucharskim we Włoszech datowana na 9 września 1946 r. zawiera m.in. podpisy osób, które wygrały poszczególne aukcje. Lista, która została otwarta ze zwartego poszytu na prośbę autora dokonującego kwerendy w 2021 r w obrębie akt personalnych po mjr. Sucharskim – Centralne Archiwum Wojskowe (CAW), Kolekcja akt żołnierzy polskich poległych, zaginionych i zmarłych w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie X.5413, Major Henryk Sucharski, b.p. – stanowi bezsprzeczne świadectwo tego, co realnie pozostało po ostatnim komendancie WST. Wątek ten jest wciąż badany przez autora niniejszego artykułu, próbującego dotrzeć do ewentualnych zbiorów przedmiotów po rodzinach żołnierzy z 2. Korpusu Polskiego, zdeponowanych także w CAW.

IL. 5

Spotkanie westerplaczyków w ośrodku wypoczynkowym na Stogach w Gdańsku. Siedzą od lewej: Marian Balcerzak (jedyńy spoza grona obrońców), Emilian Prutis, Wiktor Ciereszko, Wacław Cieptucha, Franciszek Bartoszak. Stoją od lewej: Jan Zdeb i Bronisław Zajac. Wrzesień 1988 r. (BG PAN)

IL. 6

Pierścień i papierosznica mjr. Henryka Sucharskiego. Dar Anny Bugajskiej-Sucharskiej (BG PAN)

Zaprezentowana w powyższym tekście próba przeprowadzenia krytycznej analizy źródłowej kurtki mundurowej mjr. Henryka Sucharskiego eksponowanej na Westerplatte jest pierwszym tego rodzaju skonfrontowaniem faktów z opisem samego przedmiotu. Poprzez zestawienie dotychczasowych ustaleń i badań historycznych z wynikami pochodzącymi z innych źródeł, do których dotarł autor, podjęto próbę rzetelnej analizy autentyczności i znaczenia tego zabytku obecnie. Dodatkowo podjęcie dyskusji nad wybranymi elementami umundurowania ma na celu rozszerzenie dyskursu na inne zabytki związane z Westerplatte – nie tylko te pochodzące ze zbiorów Muzeum Gdańska. Z pewnością badania te (i potencjalna dyskusja wokół nich) mogą poszerzyć wiedzę, a w wielu przypadkach uzupełnić także o te nieznane w dotychczasowej historiografii przyczynki do dalszych badań naukowych nad szeroko rozumianym zagadnieniem Westerplatte. Ponadto otwarcie dyskusji nad przynależnością przedmiotów do konkretnych osób związanych z WST jest szczególnie intrygujące wobec licznych artefaktów i reliktyw wydobytych w trakcie badań archeologicznych prowadzonych na Westerplatte przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku.

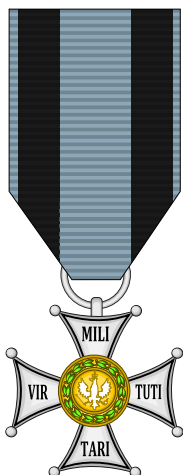
Bezspornym jest, że tak ważne – ikoniczne wręcz przedmioty, uchodzące wedle ofiarodawców za oryginalne, wymagają pogłębionej analizy, a opisy dołączane do nich w trakcie ich pierwszej prezentacji powinny być precyzyjnie weryfikowane, zwłaszcza kiedy brakuje szczegółowych informacji o proveniencji.

W przypadku obiektu stanowiącego przewodni temat niniejszego artykułu aż nazbyt wiele elementów zostało podanych w wątpliwość, a pochodzenie i oryginalność kurtki mundurowej, należącej rzekomo do mjr. Sucharskiego, zdaniem autora jest mocno wątpliwa. Autor podkreśla, że w swoich rozważaniach nie brał pod uwagę przypadku łączenia elementów oryginalnych, tj. baretki odznaczeniowej, do kurtki mundurowej o nieznanym pochodzeniu, w celu stworzenia pozorów autentyczności.

- 1 Wybór zdjęć ukazujących detale kurtki mundurowej. Pod fotografiami znajdują się rozpoznane baretki, medale oraz odznaczenia

Fotografie wykonane 7 września 1939 r., w dniu kapitulacji Westerplatte (CAW)

Order Virtuti Militari
nadany mjr. Sucharskiemu
w 1921 r. (zob. przypis 38)

Odznaka pułkowa
35. Pułku Piechoty
nadana mjr. Sucharskiemu
15 listopada 1933 r.

**Fotografie mjr. Sucharskiego w mundurze kroju angielskiego,
wykonane we Włoszech 1946 r. (CAW)**

**Współczesne (2021 r.) fotografie kurtki mundurowej prezentowanej
w wartowni nr 1 na Westerplatte (zbiory autora)**

34

³⁴ Wersja baretki odznaczenia Złotego Krzyża Zasługi z białymi paskami na mundurze prawdopodobnie pochodzi z nadań przyznawanych przez struktury PRL.

Ordery i odznaczenia nadane mjr. Sucharskiemu:

Krzyż Komandorski Orderu
Wojennego Wirtuti Militari
(pośmiertnie, 1 września
1971 r.)

Krzyż Złoty Orderu Wirtuti
Militari nr 104
(nadany w Anglii w 1945 r.)

Krzyż Srebrny Orderu
Wojkowego Wirtuti Militari
(w 1921/1922 r., wtórnik
z 1933 r.!)

Krzyż Walecznych – dwukrotnie (po raz pierwszy w maju, drugi raz w grudniu 1921 r.)

dwukrotnie nadany

pojedyncze nadanie

pojedyncze nadanie
wz. 1941 (PSZ)

Złoty Krzyż Zasługi

II RP

wzór PRL

Medal Pamiątkowy za Wojnę
1918–1921

Medal Dziesięciolecia
Odzyskanej Niepodległości

Medal za Długoletnią Służbę
(bez dodawania okucia
przy kolejnym nadaniu –
kolejne stopnie oznaczano
na baretce liczbami
rzymskimi: w stopniu
pierwszym – złotej XXX,
w stopniu drugim –
srebrzonej XX, a w stopniu
trzecim – patynowanej
na brązowo X)

Nadane ordery i odznaczenia³⁵:

- Krzyż Komandorski Orderu Wojennego Virtuti Militari – pośmiertnie, 1 września 1971 r.
- Krzyż Złoty Orderu Virtuti Militari nr 104³⁶
- Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego Virtuti Militari
- Krzyż Walecznych – dwukrotnie (po raz pierwszy w 1921 r.)³⁷
- Złoty Krzyż Zasługi
- Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921
- Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości

MWP 44211* Krzyż Komandorski Orderu „Virtuti Militari”, nadany pośmiertnie w PRL

MWP 44205* Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego „Virtuti Militari”, wtórnik

MWP 44206* Krzyż Srebrny Orderu Wojskowego „Virtuti Militari”, wtórnik [Nr 4595 – 1 maja 1933]³⁸

MWP 44207* Krzyż Walecznych z jednym okuciem na wstążce [Nr 11562?] – drugie nadanie

MWP 44208* Srebrny Krzyż Zasługi

MWP 44209* Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921

MWP 44210* Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości

MWP 3152/1 C Legitymacja Nr 19/Ofic. przyznanych Henrykowi Sucharskiemu trzech odznak honorowych za czas pobytu na froncie przez okres 20 miesięcy. Kraków, 7 maja 1921 r.

MWP 3152/2 C Legitymacja Nr 539 „Odznaki pamiątkowej Frontu Litewsko-Białoruskiego” dla ppor. Henryka Sucharskiego wydana 25 listopada 1921 r.

MWP 3152/3 C Legitymacja Nr 1017 upoważniająca do noszenia „Krzyża Walecznych” Nr 11562 nadanego rozkazem MSW z dn. 14.05.1921 r. ppor. Henrykowi Sucharskiemu. Warszawa, dn. 26 stycznia 1922 r.

MWP 3152/4 C Legitymacja Nr 422242 upoważniająca do noszenia „Krzyża Walecznych” nadanego rozkazem MSW z dn. 14.12.1921 r. – drugie nadanie – stąd okucie na wstążce?!

³⁵ Dane zaczerpnięte z teczek personalnych mjr. Sucharskiego, połączonych wtórnice w jedną kartotekę CAW, Kolekcja akt personalnych i odznaczeniowych, I.480.584, Major Henryk Sucharski, które zostały następnie skonfrontowane z informacjami zawartymi m.in. w: A. Drzycimski, *Major...*, S. Górniewicz-Kurowska, *Westerplaczczy. Losy obrońców Wojskowej Składowicy Tranzytowej*, Gdańsk 2012, s. 260; K.H. Drózd, *Westerplatte. Leksykon biograficzny*, Warszawa 2012, s. 398.

³⁶ G. Łukomski, B. Polak, A. Suchcitz, *Kawalerowie Virtuti Militari 1792–1945*, Koszalin 1997, s. 373.

³⁷ Rozkaz Ministra Spraw Wojskowych L. 2142 z 1921 r. (Dziennik Personalny z 1922 r. Nr 1, s. 79).

³⁸ Legitymacja z datą i numerem nadania Srebrnego Orderu Virtuti Militari zachowała się w teście personalnej Sucharskiego: CAW, Kolekcja akt żołnierzy polskich poległych, zaginionych i zmarłych w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, X.5413, Major Henryk Sucharski, b.p.; patrz też: A. Drzycimski, *Major...*, s. 76 (informacja w przypisie 15).

- MWP 3153/1 C Legitymacja Nr 405 uprawniający kapitana Henryka Sucharskiego do noszenia „Odznaki pamiątkowej 20 Pułku Piechoty Ziemi Krakowskiej”. Kraków, dn. 18 marca 1930 r.
- MWP 3153/2 C Pismo (L.dz.p. 3333/30.adj. R.5) dowództwa 20. Pułku Piechoty Ziemi Krakowskiej, przewodnie do przesłanej legitymacji „Odznaki pamiątkowej 20. Pułku Piechoty Ziemi Krakowskiej” dla kapitana Henryka Sucharskiego. Kraków, dn. 24 marca 1930 r.
- MWP 3153/3 C Legitymacja Nr CL XXXXIV uprawniający kpt. Henryka Sucharskiego do noszenia honorowej odznaki Szkoły Podchorążych jako instruktor. Ostrów – Komorowo [Ostrów Mazowiecka], dn. 29.11.1930 r.
- MWP 3153/4 C Pismo kpt. Henryka Sucharskiego do komendanta P.K.U. Tarnów z prośbą o nadesłanie dowodu służby w wojsku austriackim wraz z odpowiedzią. Brześć n. Bugiem, dn. 3 sierpnia 1933 r.
- MWP 3153/5 C Legitymacja Nr 2301 uprawniający do noszenia odznaki pułkowej 35. Pułku Piechoty. Brześć nad Bugiem, dn. 15 listopada 1933 r.

Fragment spisu inwentarzowego zaczerpnięty zteczki personalnej mjr. Sucharskiego znajdującej się w Kolekcji akt żołnierzy polskich poległych, zaginionych i zmarłych w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie (CAW)

6 Baon S.K.

(Nazwa Oddziału Gospodarczego)

DEP 182

M.P.d. 9 września 1946 r.

SPIS INWENTARZA

Mienia pozostałego po śp. mjr. Sucharski Henryk

Zmarłym dnia 30 sierpnia 1946 r. w 92 Brit. Gen. Hosp.

Zgodnie z załączonym świadectwem zgonu

Komisja w składzie:

(zał. Nr 1)

1. ppor. Mojżeszowicz Krzysztof
2. ppor. Janeczko Bolesław

Powołana na podstawie rozkazu Dowódcy 6 Baon S.K. z dnia 2 IX [1946 r.]

L 136/46

(zał. Nr 2)

- a) Dokonała sprawdzenia mienia i ustaliła (wpisać wyniki czynności przew. w § 10)
- b) Wydzieliła mienie skarbowe (wpisać wynik czynności przew. w § 11) i
 - Dokumenty urzędowe przekazała D-ctwo 6 Baon S.K. (zał. Nr 3)
 - Przedmioty skarbowe oddała Kwatermistrzostwo 6 Baon S.K. (zał. Nr 4)
 - Gotówkę skarbową wpłaciła (zał. Nr ...)
- c) Stwierdza, że część mienia znajduje się (wpisać wynik czynności przew. w § 14)

Dział I . Ruchomości

A. Przedmioty zaliczone do depozytu pamiątkowo-wartościowego (§ 15)

Następnie Komisja ustaliła skład mienia pozostałego po śp. mjr. Sucharskim H. jak następuje:

B. Przedmioty bezwartościowe (§17)

Oznaczenie przedmiotów	Sposób likwidacji
Bonżurka (używana)	spalona na wniosek komisji
Beret czarny (używany)	Zdane do magazynu mundurowego
Płaszcz sukienny (używany)	6 Baon S.K.
2 pary „short” (używane)	
7 szt. szczerotek do ubrań i obuwia	

Zarz. Dow. L. (zał. Nr. 5, 5a)

C. Przedmioty przeznaczone na sprzedaż w oddziale (§18–20)

Oznaczenie przedmiotu	Ilość	Kwota	Data	Sprzedaż	Uzyskana cena	Podpis
1. Papierosy	288	576	9 IX [19]46	licytacja	750	nieczytelny [dalej: nn]
2. Pantofle nocne	1 p.	600	”	”	610	nn
3. Trzewiki B.D. nr 7.	1 p.	2000	”	”	2500	nn
4. Trzewiki czarne używane	1 p.	500	”	”	600	nn
5. Półbuty brązowe używane nr 7	1 p.	500	”	”	510	Wola
6. Półbuty brązowe nowe nr 7	1 p.	1100	”	”	2600	Strom
7. Rękawiczki zamszowe używane	1 p.	300	”	”	350	nn
8. Pijamy (nowe)	3 szt.	1800	”	”	2400	nn
9. Rękawiczki skórkowe (nowe)	1 p.	320	”	”	500	Strom
10. Pijama używana	1 szt.	200	”	”	350	Bona
11. Swetry wełniane (nowe)	4 szt.	2400	”	”	2900	nn
12. Bonżurka używana	1 szt.	500	”	”	1200	nn
13. Bateldres (używany)	1 szt.	750	”	”	1200	Osto.

Oznaczenie przedmiotu	Ilość	Kwota	Data	Sprzedaż	Uzyskana cena	Podpis
14. Mundur z ameryk. mat. używany	1 szt	750	9 IX [19]46	licytacja	1400	Zraw.
15. Szaliki wełniane	2 szt.	400	"	"	450	nn
16. Kalesony wełniane długie (nowe)	1 p.	300	"	"	400	nn
17. Kalesony bawełniane krótkie	3 p.	450	"	"	500	Rutk
18. Kalesony bawełniane długie	1 p.	50	"	"	100	nn
19. Koszula zimowa wełniana	1 szt.	250	"	"	260	nn
20. Siennik	1 szt.	200	"	"	210	nn
21. Pończochy (używane)	1 p.	100	"	"	250	Strom
22. Skarpety wełniane	8 p.	800	"	"	1700	Osto.

[kartka doklejona do spisu inwentarza – całość dopisana ręcznie, parafowana]

23. Berety zielone	2	300	9 IX [19]46	licytacja	310	Rybik
24. Beret czarny	1	250	"	"		
25. Skarpety letnie	9 p.	270	"	"	350	Rutk.
26. Spodnie drelchowe	1 p.	150	"	"	300	Straw
27. Koszule tropikalne	2	200	"	"	250	nn
28. Koszula busch	1	300	"	"	450	nn
29. Ręczniki	2	100	"	"	350	nn
30. Krawaty	4	80	"	"	100	Rybik
31. Kalesony letnie	3	150	"	"	300	Koch.
32. Podkoszulki	3	150	"	"	160	Hesz.
33. Chusteczki do nosa	17	425	"	"	500	Ostro.
34. Koszule bawełniane	6	600	"	"	650	Rutk.
35. Koszula lniana	1	200	"	"	210	Oczy.
36. Koszula angola	1	200	"	"	210	Hesz.
37. Koszula popelinowa	1	300	"	"	350	Rutk.
38. Koszula cienka	1	200	"	"	250	Kacz.
39. Shorty	2	300	"	"		
40. Spodenki kąpielowe (wełniane)	1	300	"	"	350	Rybik

Oznaczenie przedmiotu	Ilość	Kwota	Data	Sprzedaż	Uzyskana cena	Podpis
41. Prześcieradła duże	4	1200	9 IX [19]46	licytacja	2100	nn
42. Prześcieradła małe	1	200	"	"	350	Bajk.
43. Nawlecзка na poduszkę	1	50	"	"	110	Kacz.
44. Szelki do spodni	3	150	"	"	200	nn
45. Noże składane	3	150	"	"	200	Pill.
46. Grzebień biały	1	75	"	"	110	Ostr.
47. Kurtka skórzana bez rękawów	1	600	"	"	1050	nn
48. Płaszcz zimowy	1	750	"	"		
49. Koce (nowe)	2	600	"	"	700	nn
50. Koc duży (nowy)	1	500	"	"	650	Rutk.
51. Pióra wieczne	2	300	"	"	550	Maty.
52. Zegarek ręczny marki „Helbros”	1	3000	"	"	4200	
53. Zegarek ręczny „Farny Maers” ³⁹	1	1500	"	"	2000	Rajo.
54. Lusterko składane	1	100	"	"	160	Rutk.
55. Łyżka do obuwia	1	10	"	"	50	nn
56. Mydła toaletowe i do prania	20	400	"	"	950	nn
57. Maszynka do golenia	1	250	"	"	300	Bona
58. Szczotki do ubrania i obuwia	7	140	"	"		
59. Skrzynia drewniana	2	400	"	"	450	Dybi.
60. Kufer (ze sklepu oficerskiego)	1	1000	"	"	500 – sprzedany z wolnej ręki	
61. Worek na odzież	1	100	"	"	110	nn

Razem uzyskano ze sprzedaży kwotę 40 870 lirów, którą wpłacono na depozyt gotówkowy (zał. Nr...)

[...]

³⁹ Nazwa marki zegarka nieczytelna.

D. Przedmioty przeznaczone do wysłania do K.U. (§ 21)

L.p.	Oznaczenie przedmiotu	Ilość	Stan	Uwagi
1	Testament ⁴⁰			
1	Portfel skórzany	1	używany	
2	5 £ egipskich	1		banknot
3	2 £ angielskie	2		banknoty
4	Zaświadczenie na prawo posiadania broni małokalibrowej	1		
5	Notatnik z adresami	1		
6	Zdjęcia i obrazki religijne	1 pakiet		
7	Papierośnica z jasnej masy	1	używana	
8	Korespondencja prywatna	2 pakiety		
9	Opracowanie Westerplatte	2 pakiety		
10	Krzyż V.M. + 4 wstążki orderowe	1		
11	Pistolet 9 mm Nr 113217 marki belgijskiej	1		
12	Monety pamiątkowe (woreczek)	1		
13	Papierośnica z baretkami	1		
14	Pierścionek srebrny	1		
15	Modlitewniki	3		
16	Mapy Włoch (arkusze turystyczne)	1		
17	Waliza (fibrowa) z kluczykiem	1		

Potwierdzam odbiór wyżej
wymienionych przedmiotów wraz
z wykazami dla przesłania do K.U.

M.P. dn. 12 IX 1946 r.

OFICER GOSPODARCZY

6 BAONU S.K.

DĄBROWSKI Bronisław ppor.

⁴⁰ Przekreślenie w oryginalnym tekście.

DZIAŁ II. WIERZYTELNOŚCI I DŁUGI

A. Wierzytelności (§ 23)

L.p.	Imię nazwisko i adres dłużnika	Podstawa (Nr. zał.)	Kwota	Otrzymano spłatę	Wpłacono do depozytu (Nr. zał.)

B. Długi (§ 22 i 24)

L.p.	Imię nazwisko i adres wierzyciela	Podstawa długu	Kwota	Zapłacono kwotę	Rozkaz dowódcy (zał. Nr.)	Dowód wypłaty (zał. Nr.)
		Wyciąg z rejestru				
1	Niezaspokojone wierzytelności skarbowe <i>Prenumerata gazet i pism</i>		430	430	—	nr 6

DZIAŁ III. OSZCZĘDNOŚCI ZBIOROWE (§ 25)

Zgodnie z załączoną kartą oszczędnościową (zał. Nr. *7*) stan oszczędności na rachunku zbiorowym w oddziale wynosi kwotę *36 zł. 24 - dz. 116. 09. 11.*

DZIAŁ IV. DEPOZYT GOTÓWKOWY (§ 26)

L.p.	Wpłaty	Kwota	zał. Nr.	L.p.	Wypłaty	Kwota	zał. Nr.
1	Znaleziono w mieniu żołnierza (po wydzieleniu gotówki skarbowej)	25 930					
2	Wpłacono należność od Sk. Państwa	6 075					
3	Uzyskano ze sprzedaży i likwidacji	40 870			<i>za pisma i gazety</i>	430	
4	Otrzymano od dłużników						
	Razem	72 875			Razem	430	

Pozostałość *72 445* *brak w stosunku*

Spis inwentarza zakończono w d. *11 września* 19 *46* i przekazano Oficerowi Gospodarczemu.

Załączników *7*

Członkowie Komisji.

1) *Mys...*

2) *J...*

M.P.d.

19.

Komenda Uzupelnień Nr.

Przesyłając niniejszy spis inwentarza wraz z załącznikami, stwierdzam,

1) że przedmioty opisane w Dz. I p. A. zostały przesłane do K.U. w d. 19 za pośrednictwem

2) że przedmioty opisane w Dz. I p. D. zostały przesłane do K.U. w d. 19 za pośrednictwem

3) że obliczenie depozytu gotówkowego jest prawidłowe i że depozyt ten został przekazany do K.U. za pośrednictwem

Miejsce pieczęci.

Oficer Gospodarczy

BAŁON STAN. KAMP.
OFICER GOSPODARCY

Fragment podsumowania spisu inwentarza po mjr. Sucharskim (reprodukcja ze zbiorów CAW)

[...] Okazało się, że 22-letni wówczas pan Marian Balcerzak, po dramatycznych przejściach wojennych – walce w szeregach AK, osadzeniu na Pawiaku, pobycie w kilku obozach koncentracyjnych, po oswobodzeniu, 2 maja 1945 r. trafił wraz z kolegą, jeszcze z 1939 r., Feliksem Kucharskim, do zgrupowania jenieckiego w Lubece. W Lubece znalazł się również w tym czasie mjr Henryk Sucharski, ewakuowany tam wraz z oficerami polskimi z oflagi niemieckiego. W ten sposób zetknęli się bezpośrednio z Komendantem Wojskowej Składowicy Tranzytowej na Westerplatte, o waleczności której przez pierwsze dni września 1939 r. mówiły komunikaty radiowe i pisano na szpaltach warszawskich gazet. Było to dla nich wielkie przeżycie. W Lubece nastąpiło przemundurowanie wyniszczonych mundurów polskich i pasiaków więziennych na mundury polskie kroju angielskiego. Starym, zrzuconym na stertę pośrodku jednego z baraków mundurom polskim groziło zrozumiałe zniszczenie. Wówczas to najgłębszym pragnieniem duszy kolekcjonera stała się chęć ocalenia munduru majora Sucharskiego. Feliks Kucharski za zgodą majora ukrył mundur w swej podręcznej torbie. Wkrótce potem major trafił do armii gen. Andersa do Włoch, Balcerzak i Kucharski zostali przydzieleni do dywizji pancernej gen. Maczka do Belgii.

Po zakończeniu działań wojennych Feliks Kucharski pierwszy wrócił do kraju, natomiast Marian Balcerzak ze względu na zły stan zdrowia pozostał na leczeniu szpitalnym w Belgii. Wraz z Kucharskim do kraju wrócił mundur majora. Dwaj koledzy spotkali się ponownie w Warszawie w 1946 r. Kucharski, wiedząc o zamiłowaniu kolekcjonerskim przyjaciela, oddał mu kurtkę mundurową majora. Przez ponad czterdzieści lat była ona najcenniejszym eksponatem w kolekcji militariów pana Balcerzaka. Stojąc obok zawieszonego w gablocie munduru, pomna, że tylko niewielu ludzi może zobaczyć w Ciechocinku tak cenną pamiątkę, zapytałam wprost: za jaką kwotę byłby w stanie odstąpić go muzeum na Westerplatte – Wartowni nr 1. I wówczas z ust pana Mariana padła błyskawiczna odpowiedź: „Nie, droga pani, tym się nie handluje! Proszę przyjąć mundur jako dar dla muzeum na Westerplatte. Oddając go w ręce pani, wierzę, że zostanie przywrócony całemu światu”. I tak też się stało.

24 września 1986 r. w MKPiK w Tarnowie podczas sesji popularnonaukowej poświęconej życiu i walce majora Henryka Sucharskiego doszło do kolejnej niespodzianki: odnaleziono neseser [MHMG/W/75 – W.S.] mjr. Sucharskiego! Jest to niewielka skórzana walizeczka z kluczykiem, do której przytwierdzona jest kawałkiem zwykłego drucika wizytówka z personaliami właściciela. Wewnątrz znajdują się dwie szczotki oraz kilka pojemników o różnym przeznaczeniu: na talk i puder, wody kolońskie i mydło. Jest też maszynka do robienia papierosów. Najważniejsze jednak okazują się dwa dokumenty: pierwszy to list przewozowy, poświadczający, że jeniec nr 2105 mjr Henryk Sucharski, dowódca Westerplatte wysłała z Oflagu II B w Armslade dnia 3 sierpnia 1941 r. walizeczkę z przyborami toaletowymi, komplet pióro i ołówek oraz 5 sztuk bielizny na adres Heleny Marcinkowskiej

w Tarnowie, z adnotacją o nadawcy: „Odsyła do domu z braku miejsca w zbyt szczupłym pomieszczeniu...” W pojemniku na mydło złożone były baretki majora, które potwierdzają, iż w okresie międzywojennym był odznaczony: Krzyżem Zasługi i Walecznych, Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości i Krzyżem Virtuti Militari za wojnę 1918–1921. Major H. Sucharski w latach 1912–1917 uczęszczał do gimnazjum im. Hetmana Jana Tarnowskiego w Tarnowie. Zbyt daleka droga do rodzinnej wsi Gręboszów spowodowała, że przez okres nauki mieszkał u swej ciotki pani Marcinkowskiej. Zabrał ze sobą na wieczność tajemnicę, dlaczego właśnie do niej, a nie do rodziny w Gręboszowie przesłał z obozu wspomnianą paczuszkę z neserem i jego zawartością.

Faktem natomiast jest, że neser w szafie przeleżał aż do jej śmierci, tj. do 1984 r. W domu po śmierci matki zamieszkały dorosłe dzieci, bliscy kuzyni pani Anny Bugajskiej-Sucharskiej. W czasie jednej z wizyt wiosną 1986 r. siostra majora ujrzała neser zaważający w szafie. Niezmiernie szczęśliwa wzięła go ze sobą do Tarnowa, postanawiając już się z nim nigdy nie rozstawać. Jednak informacja o powrocie na Westerplatte kurtki mundurowej majora zmieniła jej decyzję. Jeśli jest tam mundur – powiedziała – niech idzie za nim ostatnia pamiątka – neser. Warto przy tej okazji wspomnieć, że do Wartowni nr 1 w momencie jej otwarcia w 1974 r. pani Anna Bugajska-Sucharska przekazała osobiste pamiątki po Majorze: pierścień, papierośnicę [MHMG/W/19 – W.S.], wizytówkę i białą małą chusteczkę do kieszonki frakowej [MHMG/W/18 – W.S.].

Jak się okazuje, neser nie jest ostatnią pamiątką, bowiem w Gręboszowie odnaleziono jeszcze pas majora, bardzo zniszczony, ale i on wrócił na Westerplatte.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Gdańsku, Kolekcja Stanisławy Górnikiewicz-Kurowskiej – korespondencja z Marianem Balcerzakiem.

Bundesarchiv Lichterfelde, Sammlung Oberheitmann, Vertaulichte Informationen.

Centralne Archiwum Wojskowe:

Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych – mjr Henryk Sucharski.

Kolekcja akt żołnierzy polskich poległych, zaginionych i zmarłych w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie – mjr Henryk Sucharski.

Muzeum II Wojny Światowej, Dział Zbiorów – Album Wittzacka.

Prasa

„Life”, *The War Illustrated*, 9 X 1939.

„The New York Times”, 10 IX 1939.

„The Time”, 11 IX 1939.

Wydawnictwa źródłowe

Dokumenty Kriegsmarine, Westerplatte 4:48, zebrał i oprac. J. Żebrowski, Ciechocinek 2010.

Rozkaz Ministra Spraw Wojskowych L. 2142 z 1921 r.

Sucharski H., *List z Westerplatte do siostry z 1 IX 1939 r. Notatki z obrony Westerplatte*, oprac. L. Pszczółkowska, Gdańsk 1989.

Wartownia nr 1 na Westerplatte. Katalog wystawy, tekst katalogu i noty katalogowe G. Jedlicki, Gdańsk 2013.

Opracowania

Drózd K. H., *Westerplatte. Leksykon biograficzny*, Warszawa 2012.

Drzycimski A., *Major Henryk Sucharski*, Wrocław 1990.

Drzycimski A., *Westerplatte*, cz. 2: *Reduta wojenna*, Gdańsk 2014.

Drzycimski A., *Westerplatte. Kulisy niemieckiej wojny propagandowej*, Gdańsk 2019.

Górnikiewicz S., Drzycimski A., *Wojna zaczęła się na Westerplatte*, Gdańsk 1979.

Górnikiewicz S., *Z dokumentów o Westerplatte*, Gdańsk 1988.

Górnikiewicz-Kurowska S., *Owiana legendą. Historia Wartowni nr 1 na Westerplatte*, Gdańsk 2004.

Górnikiewicz-Kurowska S., *Westerplaczczy. Losy obrońców Wojskowej Składowicy Tranzytowej*, Gdańsk 2012.

Łukomski G., Polak B., Suchcitz A., *Kawalerowie Virtuti Militari 1792–1945*, t. 3, Koszalin 1997.

Raport z działalności Muzeum Gdańska za lata 1970–2020, red. W. Ossowski, E. Baryłewska-Szymańska, A. Frąckowska, J. Marszałec, Gdańsk 2022.

Wielecki H., *Polski mundur wojskowy 1918–1939*, Warszawa 1995.